

Bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstw rolniczych w Polsce – ujęcie porównawcze

Wstęp

Prowadzenie przedsiębiorstwa, w tym przedsiębiorstwa rolniczego wymaga podejmowania wielu decyzji. Do najważniejszych można zaliczyć decyzje inwestycyjne oraz finansowe, których efekty wpływają na osiągane nadwyżki ekonomiczne oraz rozwój przedsiębiorstwa. Rezultaty podejmowanych działań oddziałują m.in. na rentowność przedsiębiorstwa. Jednakże to zachowanie bezpieczeństwa finansowego w wielu przypadkach sprzyja ciągłości realizowanej działalności.

Bezpieczeństwo finansowe określane jest jako zdolność przedsiębiorstwa do zachowania możliwości regulowania bieżących zobowiązań oraz wysokiej sprawności działania [Franc-Dąbrowska, 2006, s. 121]. Wędzki podkreśla, że im wyższa nadwyżka aktywów obrotowych nad zobowiązaniami krótkoterminowymi, tym większe bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa [Wędzki, 2002, s. 35-36]. Nie należy jednak łączyć tego zagadnienia wyłącznie z płynnością finansową jednostki, bowiem wpływa na nie wiele decyzji podejmowanych przede wszystkim w sferze operacyjnej, a zatem m.in. decyzje przedsiębiorstwa w zakresie kształtowania wielkości i struktury aktywów, głównie obrotowych, jak i strategię w zakresie finansowania długo i krótkoterminowego. Różnica w działalności przedsiębiorstw z poszczególnych branż, zauważalna jest m.in. w sferze decyzji operacyjnych. Specyfika działalności rolniczej w dużej mierze determinuje zarówno strukturę aktywów, jak i pasywów gospodarstw rolnych.

Badania nad bezpieczeństwem finansowych przedsiębiorstw rolniczych prowadzili m.in. Franc-Dąbrowska [Franc-Dąbrowska, 2006], Kagan [Kagan, 2009], Szczecińska [Szczecińska, 2010]. Zachowanie bezpieczeństwa finansowego wpływa na generowane nadwyżki finansowe. Sporny może

* Mgr, Katedra Finansów, Wydział Nauk Ekonomicznych, Politechnika Koszalińska, ewa.szafraniec@tu.koszalin.pl, ul. Kwiatkowskiego 6E, 75-343 Koszalin, tel.: 94 393 41 64

jednak okazać się kierunek tego wpływu. Z jednej strony agresywna strategia finansowania i niskie poziomy wskaźników płynności powodują wyższą zyskowność kapitału własnego, z drugiej zaś – jak wynika z badań Franc-Dąbrowskiej, zachowanie bezpieczeństwa finansowego może skutkować uzyskaniem wyższej rentowności kapitału własnego przedsiębiorstw rolniczych [Franc-Dąbrowska, 2006, s. 127-128].

Celem artykułu jest analiza i ocena bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw rolniczych w Polsce. Badaniu poddano przedsiębiorstwa objęte statystyką publiczną GUS w ramach badania bilansowych wyników finansowych podmiotów gospodarczych [GUS, 2012, s. 3, 8]. Analizą objęto ogół przedsiębiorstw w Polsce oraz przedsiębiorstwa rolnicze¹ w latach 2006-2011.

Badania przeprowadzono w ramach realizowanego grantu badawczego pt. „Wzrost i alokacja aktywów finansowych i rzeczowych rolników (przedsiębiorstw rolniczych i gospodarstw domowych) Pomorza Środkowego”, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki. Umowa Nr 3577/B/ H03/2011/40.

1. Metodyka badań

Dla zrealizowania określonego celu badań za Wędzkiem [Wędzki, 2002, s. 35-38], Franc-Dąbrowską [Franc-Dąbrowska, 2006, s. 122], Kaganem [Kagan, 2009, s. 34-36] zastosowano następujące mierniki bezpieczeństwa finansowego: udział aktywów trwałych, aktywów obrotowych, kapitałów własnych, kapitałów obcych oraz zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej, udział środków pieniężnych w aktywach obrotowych, wskaźniki płynności², cykl zapasów, należności, zobowiązań w dniach³, cykl konwersji gotówki⁴, wskaźnik płynności długoter-

¹ Za przedsiębiorstwa rolnicze uznano jednostki działające w ramach sekcji „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo, rybactwo” według PKD 2007.

² Wskaźnik płynności bieżącej – stosunek aktywów bieżących (obrotowych) do zobowiązań bieżących; wskaźnik płynności przyspieszonej – stosunek aktywów bieżących pomniejszonych o wartość zapasów oraz rozliczeń międzyokresowych czynnych do zobowiązań bieżących; wskaźnik środków pieniężnych – stosunek inwestycji krótkoterminowych do zobowiązań bieżących.

³ Stosunek średniego stanu zapasów (należności krótkoterminowych; zobowiązań krótkoterminowych) pomnożonego przez 365 dni do przychodów ze sprzedaży produktów, towarów i materiałów.

⁴ Suma cyklu zapasów oraz należności pomniejszona o cykl zobowiązań.

minowej⁵. Dla uzupełnienia analizy przedstawiono także wartości złotej reguły finansowania⁶, złotej reguły bilansowej w wąskim oraz szerokim ujęciu⁷ oraz kapitału obrotowego netto. W pierwszej części badań przedstawiono zatem wybrane relacje kapitałowo-majątkowe w przedsiębiorstwach objętych analizą, w drugiej – wyniki wskaźników płynności oraz sprawności działania, w trzeciej natomiast dokonano oceny zastosowanej strategii zarządzania kapitałem obrotowym netto oraz przedstawiono poziom wskaźnika długoterminowej płynności finansowej.

2. Wyniki badań

W tablicy 1 przedstawione zostały wybrane relacje kapitałowo-majątkowe przedsiębiorstw ogółem oraz rolniczych.

Przedsiębiorstwa ogółem w Polsce angażowały średnio 59,35% kapitału w aktywa trwałe w badanym okresie, dla przedsiębiorstw rolniczych wartość ta wyniosła 63,63%. Wysoki udział aktywów trwałych w strukturze aktywów ogółem wynika ze specyfiki działalności rolniczej. Przeciętnie 51,27% tego kapitału pochodziło ze źródeł własnych w przypadku przedsiębiorstw ogółem oraz 72,87% dla drugiej z analizowanych grup podmiotów⁸. Dla oceny bezpieczeństwa finansowego szczególne znaczenia ma udział aktywów obrotowych oraz zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej oraz tendencje jego zmian. Spadek udziału aktywów obrotowych w strukturze aktywów może świadczyć o poprawie efektywności zarządzania nimi [Wędzki, 2002, s. 35-36]. Jeżeli tendencji tej nie towarzyszy spadek udziału zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej, to zmiany te można uznać

⁵ Stosunek kapitału obrotowego netto (suma kapitału własnego i zobowiązań długoterminowych pomniejszona o aktywa trwałe) do zapotrzebowania na kapitał pracujący brutto (suma aktywów obrotowych oraz zobowiązań z tytułu kredytów i pożyczek pomniejszona o inwestycje krótkoterminowe, zobowiązania krótkoterminowe oraz rozliczenia międzyokresowe bierne).

⁶ Stosunek kapitału własnego do zobowiązań [Sierpińska, Jachna, 2004, s. 74].

⁷ Złota reguła bilansowa w wąskim ujęciu to wskaźnik pokrycia aktywów stałych (trwałych) kapitałem własnym; złota reguła bilansowa w szerokim ujęciu (srebrna reguła bilansowa) to wskaźnik pokrycia aktywów stałych (trwałych) kapitałem stałym (kapitał własny powiększony o wartość zobowiązań długoterminowych) [Sierpińska, Jachna, 2004, s. 75].

⁸ Badania dotyczące struktury kapitału w przedsiębiorstwach rolniczych oraz przyczyn wysokiego poziomu samofinansowania działalności rolniczej prowadzili m.in. [Ma, Tian, 2006; Petrick, 2002; Zawadzka, 2012; Bierlen i inni, 1998; Kata, 2008; Zhixiong, 2004; La-truffe, 2005; Strzelecka, 2012; Szczecińska, 2010].

Tablica 1. Wybrane relacje kapitałowo-majątkowe przedsiębiorstw ogółem oraz przedsiębiorstw rolniczych w Polsce w latach 2006-2011

Badane relacje	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Przedsiębiorstwa ogółem						
Udz. akt. trwałych w akt.(%)	59,38	60,06	59,30	60,02	59,00	58,34
Udz. akt. obrot. w akt. (%)	40,62	39,94	40,70	39,98	41,00	41,66
Udz. śr. pien. w akt. obrot. (%)	18,76	18,03	18,31	20,11	19,82	20,03
Udz. kap. wł. w pas. (%)	51,08	53,15	50,47	51,58	51,52	49,83
Udz. zob. w pas. (%)	48,92	46,85	49,53	48,42	48,48	50,17
Udz. zob. krótkoter. w pas. (%)	29,23	28,23	30,10	28,02	27,98	28,72
Zł. reguła finansowania	1,04	1,13	1,02	1,07	1,06	0,99
Zł. reg. bil. w wąskim uj.(%)	86,02	88,49	85,11	85,94	87,33	85,40
Zł. reg. bil. w szerokim uj. (%)	106,66	107,63	105,49	107,59	108,99	108,92
Przedsiębiorstwa rolnicze						
Udz. akt. trwałych w akt.(%)	64,97	66,72	66,39	61,66	58,82	63,18
Udz. akt. obrot. w akt. (%)	35,03	33,28	33,61	38,34	41,18	36,82
Udz. śr. pien. w akt. obrot. (%)	33,73	34,82	34,37	29,08	31,97	30,38
Udz. kap. wł. w pas. (%)	72,17	72,46	73,09	72,47	71,52	75,48
Udz. zob. w pas. (%)	27,83	27,54	26,91	27,53	28,48	24,52
Udz. zob. krótkoter. w pas. (%)	16,73	16,71	14,81	14,91	16,22	12,98
Zł. reguła finansowania	2,59	2,63	2,72	2,63	2,51	3,08
Zł. reg. bil. w wąskim uj.(%)	111,08	108,60	110,08	117,53	121,59	119,47
Zł. reg. bil. w szerokim uj. (%)	122,80	120,06	123,05	131,63	135,90	131,26

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS [GUS, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012].

za pozytywne. W badanych przedsiębiorstwach nie wystąpiły jednolite tendencje w zmianie udziału ani aktywów obrotowych, ani zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej. Aktywa obrotowe w latach 2006-2011 stanowiły jednak średnio 36,37% majątku przedsiębiorstw rolniczych i 40,65% aktywów przedsiębiorstw ogółem, przy jednoczesnym przeciętnym udziale zobowiązań krótkoterminowych w pasywach przedsiębiorstw rolniczych na poziomie 15,39% oraz 28,71% w ogóle podmiotów. Może to świadczyć o tym, że przedsiębiorstwa rolnicze choć nie wykazują wyraźnego spadku udziału aktywów obrotowych oraz zobowiązań krótkoterminowych w sumie bilansowej, to poziom

tej relacji jest relatywnie niski, co pozytywnie wpływa na ocenę bezpieczeństwa finansowego tych podmiotów.

Za korzystne zjawisko w kontekście bezpieczeństwa finansowego można uznać fakt wzrostu udziału środków pieniężnych w strukturze aktywów obrotowych [Franc-Dąbrowska, 2006, s. 124]. W przypadku przedsiębiorstw ogółem zauważalny jest spadek badanej relacji od 2009 r., natomiast dla przedsiębiorstw rolniczych od 2010 r. Jednak drugą z badanych grup podmiotów cechuje wysoki średni udział środków pieniężnych w strukturze aktywów obrotowych (32,39%), o 13,21 pp. wyższy niż dla pierwszej z badanych grup.

Dla oceny długoterminowej płynności finansowej (wyłacalności) przedsiębiorstw zbadano także relację kapitału własnego do zobowiązań, która wyrażona została poprzez złotą regułę finansowania. Średnia wartość omawianej relacji dla przedsiębiorstw ogółem to 1,05, zaś dla przedsiębiorstw rolniczych 2,69. Badane podmioty w całym analizowanym okresie dotrzymywały zatem złotej reguły finansowania, co powinno zapewniać wyłacalność i być korzystnie oceniane przez potencjalnych kapitałodawców.

Pionowo-poziome powiązania pomiędzy wybranymi pozycjami aktywów i pasywów, które odzwierciedlają wskaźniki złotej reguły bilansowej w wąskim oraz szerokim ujęciu, pozwalają na ocenę pokrycia aktywów stałych kapitałem własnym bądź stałym. Przestrzeganie pierwszej z nich świadczy o finansowaniu trwałych składników majątku kapitałem własnym, druga zaś dopuszcza możliwość zastosowania także długoterminowych zobowiązań. Przedsiębiorstwa ogółem w badanym okresie przestrzegały tylko reguły w szerokim ujęciu, przedsiębiorstwa rolnicze natomiast zachowały także mniej liberalną z reguł. Świadczy to o tym, że zarządzający przedsiębiorstwami rolniczymi decydują się na finansowanie majątku cechującego się niskim tempem zamiany na gotówkę tylko kapitałem bezterminowym.

W tablicy 2 przedstawiono wskaźniki płynności finansowej, a także sprawności działania przedsiębiorstw ogółem oraz przedsiębiorstw rolniczych.

Relacja aktywów obrotowych do zobowiązań bieżących powinna według zalecanych standardów⁹ kształtować się na poziomie 1,2-2,0. Na

⁹ Według niektórych autorów relacja ta powinna wynosić od 1,5-2,0 [Sierpińska, Jachna, 2004, s. 74-76; Sierpińska, Wędzki, 2002, s. 59-61].

Tablica 2. Wskaźniki oceny płynności finansowej przedsiębiorstw ogółem oraz przedsiębiorstw rolniczych w Polsce w latach 2006-2011

Badane relacje	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Przedsiębiorstwa ogółem						
Wskaźnik płynności bieżącej	1,39	1,41	1,35	1,43	1,47	1,45
Wskaźnik płynności przyspieszonej	1,00	0,99	0,94	1,02	1,06	1,03
Wskaźnik środków pieniężnych	0,35	0,35	0,33	0,39	0,42	0,39
Cykl zapasów w dniach	b.d.	29,86	31,84	33,12	31,12	30,83
Cykl należności w dniach	b.d.	52,42	53,28	55,67	54,27	53,68
Cykl zobowiązań w dniach	b.d.	80,59	85,03	90,34	85,50	83,85
Cykl konwersji gotówki (dni)	b.d.	1,68	0,09	-1,55	-0,11	0,66
Przedsiębiorstwa rolnicze						
Wskaźnik płynności bieżącej	2,09	1,99	2,27	2,57	2,54	2,84
Wskaźnik płynności przyspieszonej	1,57	1,46	1,61	1,87	1,95	2,11
Wskaźnik środków pieniężnych	0,78	0,72	0,81	0,93	1,01	0,90
Cykl zapasów w dniach	b.d.	54,56	61,94	61,91	56,54	51,87
Cykl należności w dniach	b.d.	82,27	84,53	82,59	86,35	88,80
Cykl zobowiązań w dniach	b.d.	107,54	109,64	94,90	92,03	82,84
Cykl konwersji gotówki (dni)	b.d.	29,28	36,84	49,60	50,86	57,82

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS [GUS, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012].

podstawie tego wskaźnika można ocenić, że zarówno przedsiębiorstwa ogółem w Polsce, jak i przedsiębiorstwa rolnicze, wykazują zdolność do regulowania bieżących zobowiązań. Przeciętna wartość tej relacji wyniosła odpowiednio 1,42 oraz 2,38. Jednak w przypadku przedsiębiorstw rolniczych wartość ta jest za wysoka, co może świadczyć o nadpłynności finansowej. Należy jednak zauważyć, że wysoki poziom wskaźnika bieżącej płynności finansowej jest spowodowany specyfiką produkcji rolniczej, która wymusza na rolnikach zachowania, które w bezpośredni sposób wpływają na prowadzoną przez nie gospodarkę finansową. Konieczność utrzymywania wysokiego stanu zapasów powodują dyskusję nad stosownością porównywania wyników omawianego wskaźnika do zaleca-

nych wartości¹⁰. Analizując wyniki wskaźników płynności przyspieszonej oraz środków pieniężnych, z konstrukcji których wyłączono wartość zapasów, można jednak zauważyć, że także wyniki tych mierników są wyższe dla przedsiębiorstw rolniczych niż dla ogółu badanych podmiotów. W związku z tym zdaniem Franc-Dąbrowskiej specyfika przedsiębiorstwa rolniczego powinna być rozpatrywana w sferze organizacyjnej, a nie finansowej, a płynność finansowa tych podmiotów powinna być oceniana za pomocą wskaźników zalecanych w literaturze przedmiotu [Franc-Dąbrowska, 2008, s. 42-49].

Wysoki poziom wskaźników płynności przedsiębiorstw rolniczych w kontekście oceny bezpieczeństwa finansowego należy uznać za pozytywny. Dla uzupełnienia tej oceny analizie poddano także wskaźniki sprawności gospodarowania. Średni cykl zapasów w dniach dla przedsiębiorstw rolniczych wyniósł 57 dni, obrót zapasami tych jednostek był zatem o 26 dni wolniejszy niż w przedsiębiorstwach ogółem. Jeszcze większa różnica wystąpiła w cyklu należności w dniach, który dla przedsiębiorstw rolniczych wyniósł średnio 84 dni, dla ogółu natomiast 53 dni. Przeciętny czas odraczania płatności zobowiązań w latach 2006-2011 w przedsiębiorstwach rolniczych wyniósł 97 dni, natomiast dla przedsiębiorstw ogółem 85. W przedsiębiorstwach rolniczych upływają średnio 44 dni od wypływu środków pieniężnych na regulowanie zobowiązań do momentu wpływu środków z zainkasowanych należności, w przedsiębiorstwach ogółem czas ten wynosi średnio mniej niż 1 dzień. Wysoka wartość wskaźnika cyklu konwersji gotówki w przedsiębiorstwach rolniczych może wynikać z wolnego obrotu zapasami oraz z faktu, że przedsiębiorstwa rolnicze w większym stopniu kredytuują kontrahentów niż same korzystają z możliwości odroczenia terminu płatności, na co wskazuje analiza struktury aktywów obrotowych oraz zobowiązań krótkoterminowych dokonana przez Zawadzką [Zawadzka, 2012, s. 335-337].

Z badań przeprowadzonych przez Bieniasz i Gołaś wynika, że największe znaczenie w kształtowaniu płynności finansowej gospodarstw rolnych ma strategia zarządzania kapitałem obrotowym [Bieniasz, Gołaś, 2008, s. 37-38]. W tablicy 3 przedstawiono wartość kapitału obrotowego netto przedsiębiorstw w Polsce w latach 2006-2011.

¹⁰ Szerzej [Goraj, Mańko, 2009, s. 179; Franc-Dąbrowska, 2008, s. 42-49; Mańko i inni, 2008, s. 7-8; Wasilewski, 2004, s. 109; Wasilewski, Gałęcka, 2010, s. 268-269].

Tablica 3. Poziom kapitału obrotowego netto przedsiębiorstw ogółem oraz przedsiębiorstw rolniczych w Polsce w latach 2006-2011 (w mln zł)

Przedsiębiorstwa	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ogółem	57668,6	79270,8	61827,4	90531,0	113171,3	122179,6
Rolnicze	4137,0	4449,9	5010,5	5999,5	7015,6	8077,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS [GUS, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012].

Zarówno przedsiębiorstwa ogółem, jak i rolnicze w całym badanym okresie wykazywały nadwyżkę kapitału stałego nad aktywami stałymi, co świadczy o stosowanej konserwatywnej strategii zarządzania¹¹, która zapewnia duże bezpieczeństwo finansowe. Biorąc pod uwagę relację kapitału obrotowego netto do sumy bilansowej, można jednak zauważyć, że przedsiębiorstwa ogółem stosują bardziej liberalną politykę w tym zakresie niż przedsiębiorstwa rolnicze. Relacja ta wyniosła przeciętnie w badanym okresie 4,48% dla pierwszej z omawianych grup i aż 17,31% dla drugiej. Niski poziom kapitału obrotowego netto może spowodować utratę płynności finansowej, zbyt wysoki jego poziom przyczynia się do zwiększenia kosztów pozyskania kapitału. Zdaniem Bieniasz i Gołaś utrzymywanie wysokiej nadwyżki kapitału stałego nad aktywami stałymi jest konieczne w przypadku przedsiębiorstw, które mają ograniczoną możliwość zaciągania krótkoterminowych zobowiązań [Bieniasz i Gołaś, 2007, s. 39-41]. W badanych przedsiębiorstwach wprawdzie zobowiązania krótkoterminowe stanowią większy udział w strukturze kapitału niż te o terminie wymagalności przekraczającym 12 miesięcy, jednak podmioty wykazują wysoki poziom samofinansowania produkcji rolniczej.

Ocenę bezpieczeństwa finansowego uzupełniono także o ocenę długoterminowej płynności przedsiębiorstw (tablica 4).

Tablica 4. Wskaźnik oceny płynności długoterminowej przedsiębiorstw ogółem oraz przedsiębiorstw rolniczych w Polsce w latach 2006-2011 (%)

Przedsiębiorstwa	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ogółem	95,29	83,77	69,97	113,88	150,80	127,11
Rolnicze	207,21	212,37	171,21	172,04	212,65	149,80

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS [GUS, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012].

¹¹ Wyróżnia się 3 strategie zarządzania: agresywną, umiarkowaną (optymalizacyjną) oraz konserwatywną. Szerzej w: [Sierpińska, Wędzki, 2002, s. 101-104].

Wskaźnik płynności długoterminowej określa bezpieczeństwo finansowe przedsiębiorstwa na podstawie struktury pokrycia zapotrzebowania na kapitał bezgotówkowy brutto kapitałem stałym netto [Kagan 2009, s. 34-36]. Przedsiębiorstwa rolnicze średnio w badanym okresie osiągnęły o 80,75 pp. wyższy poziom wskaźnika płynności długoterminowej niż przedsiębiorstwa ogółem w Polsce. Konieczność zabezpieczenia płynności finansowej przez jednostki specjalizujące się w produkcji rolniczej, zdaniem Strzeleckiej, wynika z niepewności dotyczącej wysokości przychodów ze sprzedaży, na które wpływają zmienne ceny na rynku produktów rolnych. Ponadto działalność rolnicza obarczona jest wysokim ryzykiem produkcyjnym wynikającym z silnego uzależnienia od warunków klimatycznych [Strzelecka, 2011, s. 713].

Przedsiębiorstwa rolnicze w Polsce wykazują duży poziom bezpieczeństwa finansowego, o czym świadczy m.in. wysoka wartość nadwyżki aktywów obrotowych nad zobowiązaniami bieżącymi. Przedsiębiorstwa te zatem cechuje nadpłynność finansowa, która z reguły oznacza niższą rentowność jednostki. Przedsiębiorstwa ogółem w Polsce w 2006 r. osiągnęły ponad 17-krotnie wyższą rentowność kapitału własnego niż przedsiębiorstwa rolnicze¹². Jednak od 2009 r. tempo wzrostu stosunku zysku netto do kapitału własnego w pierwszej z badanych grup było niższe niż dla drugiej. Przedsiębiorstwa ogółem w 2011 r. odnotowały spadek rentowności kapitału własnego w stosunku do roku poprzedniego o 5,04%, przy jednoczesnym wzroście o 22,30% badanej relacji w przedsiębiorstwach rolniczych, co spowodowało, że w 2012 r. jednostki specjalizujące się w produkcji rolniczej wykazały wyższą rentowność kapitału własnego niż ogół przedsiębiorstw w Polsce. Może to oznaczać, że zachowanie bezpieczeństwa finansowego, zwłaszcza w trakcie spowolnienia gospodarczego ma pozytywny wpływ na wzrost rentowności kapitału własnego.

Zakończenie

Na podstawie przeprowadzonych badań sformułowano następujące wnioski końcowe: a) przedsiębiorstwa rolnicze, choć nie wykazują wyraźnego spadku udziału aktywów obrotowych oraz zobowiązań krótkotermi-

¹² Rentowność kapitału własnego obliczono jako relacje zysku netto oraz kapitału własnego. Wskaźnik ten wyniósł odpowiednio (%): 2006 r. – 10,92 dla przedsiębiorstw ogółem oraz 0,63 dla przedsiębiorstw rolniczych; 2007 r. – analogicznie 11,96; 6,43; 2008 r. – 8,09; 3,24; 2009 r. – 9,52; 7,04; 2010 r. – 10,23; 8,0; 2011 r. – 9,72; 9,78. Źródło: jak w tablicy 1.

nowych w sumie bilansowej, to poziom tych relacji jest relatywnie niski, co pozytywnie wpływa na ocenę bezpieczeństwa finansowego tych podmiotów; b) przedsiębiorstwa rolnicze charakteryzują się wysokimi poziomami wskaźników płynności; c) zarówno przedsiębiorstwa ogółem, jak i rolnicze w całym badanym okresie wykazywały nadwyżkę kapitału stałego nad aktywami stałymi, co świadczy o stosowanej konserwatywnej strategii zarządzania, która zapewnia duże bezpieczeństwo finansowe; d) przedsiębiorstwa rolnicze średnio w badanym okresie osiągnęły o 80,75 pp. wyższy poziom wskaźnika płynności długoterminowej, określającego bezpieczeństwo finansowe, niż przedsiębiorstwa ogółem w Polsce; e) zachowanie bezpieczeństwa finansowego, zwłaszcza w trakcie spowolnienia gospodarczego, może mieć pozytywny wpływ na wzrost rentowności kapitału własnego; f) w związku ze specyficzną cechą rolnictwa jaką jest fakt, że w ciągu roku występują nieregularne, często zachodzące na siebie cykle produkcyjne, cennym badaniem dla oceny bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw rolniczych byłoby rozszerzenie analizy o dane kwartalne.

Literatura

1. Bieniasz A., Gołaś Z. (2007), *Płynność finansowa gospodarstw rolnych w aspekcie przepływów pieniężnych i strategii zarządzania kapitałem obrotowym*, Wydawnictwo AR im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu, Poznań.
2. Bieniasz A., Gołaś Z. (2008), *Czynniki kształtujące płynność finansową gospodarstw rolnych*, „Journal of Agribusiness and Rural Development” vol. 3, no. 9.
3. Bierlen R., Barry P.J., Dixon B.L., Ahrendsen B.L. (1998), *Credit constraints, farm characteristics and the arm economy: differential impactson feeder cattle and beef cow inventories*, „The American Journal of Agricultural Economics”, no. 80.
4. *Bilansowe wyniki finansowe podmiotów gospodarczych w 2006 (2007, 2008, 2009, 2010, 2011) roku*, GUS, Warszawa 2007 (2008, 2009, 2010, 2011, 2012).
5. Franc-Dąbrowska J. (2006), *Bezpieczeństwo finansowe a efektywność zaangażowania kapitałów własnych*, Roczniki Nauk Rolniczych, SERIA G, t. 93, z. 1, s. 121.
6. Franc-Dąbrowska J. (2008), *Jak kształtowano płynność szybką i natychmiastową w przedsiębiorstwach rolniczych?* [w:] ZN SGGW w Warszawie. *Ekonomia i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, nr 64, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.

7. Goraj L., Mańko S. (2009), *Rachunkowość i analiza ekonomiczna w indywidualnym gospodarstwie rolnym*, Wydawnictwo Difin, Warszawa.
8. Kagan A. (2009), *Efektywność funkcjonowania wielkoobszarowych gospodarstw rolnych po integracji z Unią Europejską*, IERGiŻ, Warszawa.
9. Kata R. (2008), *Relacje rolników z instytucjami w aspekcie finansowania gospodarstw ze źródeł zewnętrznych*, [w:] *Konkurencyjność podmiotów rynkowych*, red. D. Kopycińska, Wydawnictwo US, Szczecin.
10. Latruffe L. (2005), *The impact of credit market imperfections on farm investment in Poland*, „Post-Communist Economies”, vol. 17, no. 3.
11. Ma J., Tian G. (2006), *Risks, financing constraints, and high savings ratio in the rural economy of China: a model incorporating precautionary savings and liquidity constraints*, „Frontiers of Economics in China”, vol. 1, no. 1.
12. Mańko S., Sobczyński T., Sass R. (2008), *Zmiany poziomu zrównoważenia płynności finansowej w gospodarstwach rolniczych UE w latach 1989-2005*, [w:] ZN SGGW w Warszawie. *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, nr 64, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
13. Petrick M. (2002), *Farm investment, credit rationing, and public credit policy in Poland: a microeconomic analysis, discussion paper*, no. 43, Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe.
14. Sierpińska M., Jachna T. (2004), *Ocena przedsiębiorstwa według standardów światowych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
15. Sierpińska M., Wędzki D. (2002), *Zarządzanie płynnością finansową w przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
16. Stefko O., Łącka I. (2009), *Inwestycje w ogrodnictwie i metody oceny ich efektywności*, Wydawnictwo UE w Poznaniu, Poznań.
17. Strzelecka A. (2011), *Zmiany w strukturze majątkowo-kapitałowej przedsiębiorstw rolniczych w Polsce w latach 2004-2009*, [w:] *Polityka ekonomiczna*, red. J. Sokołowski, M. Sosnowski, PN UE we Wrocławiu, nr 166, Wrocław.
18. Strzelecka A. (2012), *Struktura finansowania majątku mikroprzedsiębiorstw rolniczych w Polsce*, [w:] *Uwarunkowania rynkowe rozwoju mikro i małych przedsiębiorstw*, red. J. Buko, ZN US, nr 695, *Ekonomiczne Problemy Usług*, nr 80, Szczecin.
19. Szczecińska B. (2010), *Ocena bezpieczeństwa finansowego wybranych przedsiębiorstw gospodarki żywnościowej*, *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinesnsis, Oeconomica*, t. 284, nr 61, Szczecin.

20. Wasilewski M. (2004), *Ekonomiczno-organizacyjne uwarunkowania gospodarowania zapasami w przedsiębiorstwach rolniczych*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
21. Wasilewski M., Gałęcka A. (2010), *Płynność finansowa gospodarstw rolniczych położonych w województwie lubelskim*, [w:] Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie. *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, nr 82, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
22. Wędzki D. (2002), *Strategie płynności finansowej przedsiębiorstwa Przepływy pieniężne a wartość dla właścicieli*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków.
23. Zawadzka D. (2012), *Ocena wykorzystania kredytu handlowego przez przedsiębiorstwa rolnicze w Polsce*, [w:] *Finanse w niestabilnym otoczeniu – dylematy i wyzwania, Finanse przedsiębiorstw*, red. H. Zadora, G. Łukasik, *Studia Ekonomiczne, ZN WUE w Katowicach*, nr 107, Katowice 2012.
24. Zhixiong D. (2004), *Credit demand of rural enterprise and loan supply in china, report on data processing results of two surveys*, „The Chinese Economy”, vol. 37.

Streszczenie

Celami badań są analiza i ocena bezpieczeństwa finansowego przedsiębiorstw rolniczych. Badaniu poddano przedsiębiorstwa objęte statystyką publiczną GUS. Dla zrealizowania założonego celu dokonano analizy wybranych relacji kapitałowo-majątkowych, wskaźników płynności oraz sprawności działania, a także poziomu kapitału obrotowego netto przedsiębiorstw rolniczych oraz przedsiębiorstw ogółem w Polsce w latach 2006-2011.

Słowa kluczowe

płynność finansowa, sprawność działania, kapitał obrotowy netto

Financial safety of agricultural companies in Poland — comparable presentation (Summary)

The purpose of the research is to analyse and assess the financial safety of agricultural companies. The research covers the companies which are subject to public statistics of Central Statistical Office. To realize the goal there were analysed: chosen capital-property relations, liquidity and efficiency of operation rates, working net capital level of agricultural companies and altogether companies in 2006-2011.

Keywords

financial liquidity, efficiency of operation, working net capital